

TOBA'LARIN HAYVANCILIĞI

Prof. W. EBERHARD

Türk Tarih Kurumu, Prof. A. İnan'ın (Ankara 1944) itina ile tercüme ettiği B. Y. Vladimirtsov'un "Moğol'ların içtimaf teşkilâtı," adlı kitabını yayınlamakla bu kitabı yazıldığı dilde okuyamadıklarından istifade edemiyen ilim adamlarının şükranını kazanmıştır. Bu kitabın kıymeti zaten yayınlandığı zaman Avrupalı müdekkikler tarafından takdir edilmişti. Burada ondan bahsetmeğe lüzum yoktur. Fakat ilmî bir kitap—ve bilhassa *iyi* bir kitap—*yalnız* methedilir ve nerelerinin yeniden tetkik edilmesi icap ettiği işaret edilmez, aynı zamanda zayıf noktaları gösterilmezse ona haksızlık edilmiş olur.

Müsbet taraflarından başka bu kitabın birçok da menfi tarafları vardır. Bunlardan birisi müellifin Çin'ce okuyamamasından dolayı tercüme eserlere dayanmak zorunda kalmasından ileri gelmektedir. Bu, bilhassa Çin üzerindeki Moğol hâkimiyetinden bahsedilen bölümde tesirini göstermektedir. Bu bahis oldukça zayıftır. Fakat bundan daha mühim olan başka bir nokta vardır: Müellif incelemelerine, Cengiz hanın hâkimiyeti başlamadan kısa bir zaman önce başlamaktadır. O, Moğol'ların ilk zamanlarından yani 11 inci yüzyıldan önceki zamanlardan bahsetmemektedir. Bunun hakkında bilhassa Çin kaynaklarında çok malzeme vardır. Müellif bunlardan istifade etmiş olsaydı, verdiği bazı yanlış kararların önüne geçmiş olacaktı. Müellif Moğol'ların içtimaf teşkilâtını izah etmeğe çalıştığı zaman iktisadî durumlara temas etmektedir. Bu tamamen şayanı kabul ve doğrudur. Yalnız müellif, Moğol'ların içtimaf teşkilâtlarını ancak 11.—13 üncü yüzyıllardanberi kurmadıklarını, fakat yüzlerce ve hatta binlerce yıl önce Moğol kabile guruplarından, münferit kabilelerden ve Moğol olmiyan kabile guruplarından müteşekkil içtimaf bir teşkilâtın mevcut olduğunu nazarı itibare almamıştır. Moğol'lar, kendilerinde mevcut iktisadî bünyenin esasına göre bir içtimaf teşkilât kurmuşlardır, fakat içtimaf teşkilâtı kurarken daha

çok eski bir zamandan kalan ve yine o zaman hâkim olan iktisadî bünyeye tâbi ananevi şeylerin de kuvvetli tesiri altında kalmışlardır.

Vladimirtsov'un başka bir hatası da, "Moğol," devletin teşek-külünde yer alan münferit halk guruplarını birbirlerinden ayırmasıdır. Burada birkaç saf Moğol kabilesinden başka birçok Türk, Tibetli, Tunguz ve daha başkalarının iştirak ettiklerine dikkat nazarını çekmemektedir. Bütün bu unsurlar kendilerini hissettirmektedirler, mamafih bir ırk nazariyesi anlamında değil; Vladimirtsov herhalde, Moğol çölünde bulunan bütün kavimlerin aynı şartlar altında yaşadıkları ve aynı ekonomiye sahip oldukları noktasından gittiği için, içtimaî bakımdan aynı şekilde gelişmeleri icap ettiğini düşünüyor ve kavimlerin arasındaki farkları nazarı itibare almadan geçebileceğini zannediyordu. Bence Vladimirtsov burada bahis mevzuu olan vaziyeti fazla basitleştirmiştir. İncelemelerde aşağıdaki noktalar bilhassa nazarı itibare alınmalıdır. a) Bu kavimlerin ekonomileri menşe itibarile *bir* değildirler: Türkler at, Moğol'lar sığır, Tunguz'lar domuz ve Tibetli'ler koyun beslerlerdi. Her ne kadar beraber yaşadıklarından dolayı kuvvetli bir benzerlik meydana gelmişse de eski ekonomik şekillerile ilgili olan manevî tasavvur ve aneler tamamen kaybolmamış ve elan tesir etmektedirler. b) Esas itibarile Türk kavimlerinde asaletin ve asil kabilelerin çok geliştiği sınıflı bir cemiyet vardı, eski Moğol'larda asalet yoktu. Kabile teşkilâtı da daha az gelişmişti; Tunguz'larda ve Tibetli'lerde asalet yoktu. Tibetli'lerde hemen hemen kabile teşkilâtı yoktu. Bu kavimlerde tarihle gelişmiş olan tasavvurlar onların arasında yaşamağa devam etmiş ve Moğol içtimaî teşkilâtının kurulmasında *çok* kuvvetle tesir etmiştir. c) Kati yeni teşek-küller idare edilmeğe başladığı sıralarda Moğol kabilelerinin tam yanında şu devletler buyunuyarlardı: 1) İhtisas kesbetmiş bir ziraatin temelleri üzerine kurulmuş yüksek kültürlü bir devlet olan Çin devleti. 2) Eski Moğol ve daha başka kabilelerden müteşekkil aslen göçebe temelleri üzerine kurulmuş fakat Çin kültürünün kuvvetli tesiri altında bulunan Kitan devleti. 3) Ekserisinde Türk (Uygur) kültürü kısmen göçebe, fakat kısmen de tüccar - şehir kültürü bulunan birçok Türkistan devletleri. Böylece Moğol kabilelerle her taraftan yapılan temaslar tabii onların içtimaî bünyelerinin tekemmülüne tesir etmiştir.

Demek ki Vladimirtsov'un kine benzer bir araştırmanın tekrar yapılması ve zikredilen noktaların nazarı itibare alınması lâzımdır. Ben böyle bir araştırmayı birkaç yıl önce yaptım¹ ve bundan elde edilen en mühim neticeleri makaleler halinde neşretmek istiyorum. Aşağıdaki makale bunların birincisidir.

Biz Toba halkını ele alıyoruz, bu halk şeflerinin kabilesi Türk'lere, etnik bakımdan ise muhtelif guruplara, mensup bir kabile birliğinden müteşekkildir (bunların dilleri de Türkçeye yakın olmuş olacak). Bu halk kuzey-doğu Moğolistan ile kuzey-batı Mançurya arasındaki bölgede yaşıyordu ve göçebe olarak hayvancılığı (at ve sığır) ve avcılığa dayanan ekonomileri vardı. M. S. 4 üncü yüzyılda kuzey Çin'i zaptederek Çinli'lerin başına hükümdar tabakası olarak geçtiler. Makalemiz değişik iktisadi şartların Toba'lara nasıl tesir ettiklerini incelemektedir. Bunu yaparken Toba'lerden önce kuzey Çin'i zapteden ve Çin'e girerken bilhassa hayvancılık yapan Hsiung-nu'lara da bir nazar atfetmemiz icap edecektir.

Çin ekonomisi için çok yeni, fakat Toba devri için tipik olduğundan ilk önce hayvan yetiştirmekten burada bahsedilecektir. Bütün eski Çin ekonomisinde (M. S. 220'ye kadar) olduğu gibi, T'ang devrinden itibaren (618) hayvan besleme ayrı bir ekonomik rol oynamayıp ziraatle beraber giden başka bir meşgaledir. Buna karşı Toba'larda olağanüstü bir rol oynamaktadır. Hayvancılığın bu kadar büyük bir rol oynaması doğu Asya'da ilk önce Toba'larda değil Hsiung-nu'larda tesbit edilmişti. Çin'e girmeden önce Toba'ların Hsiung-nu'larına benziyen ekonomileri vardı. Bunlara kısaca *büyük hayvan yetiştirme ekonomisi* denebilir. Bilhassa at yetiştirilir ve bunların eti ve sütü tahammür etmiş veya etmemiş olarak yenir ve içilir. Bundan başka sığır ve koyun da (domuz değil) beslenirdi, aynı zamanda az miktarda yardımcı ziraatle de meşgul olurlar ve bu suretle kış yemi ile ilâve yemi temin ederlerdi. Av da ilâve gıda kaynağı olarak bir rol oynardı. Fakat Han devrinin (M. E. 206-M. S. 220) Hsiung-nu'larında ziraat yavaş yavaş kaldırılmış olacaktır, çünkü Çin'in ziraat bölgesile yapılan sıkı temaslar neticesinde buğdayın ticaret suretile elde edilmesi daha ekonomik idi. Çin ziraat bölgesine yapılan yağmacılık akın-

¹ Bk. W. Eberhard: Das Tobareich in Nordchina (yakında neşredilecek) ve W. Eberhard: Toba'lar etnik bakımından hangi zümreye girer? (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, cilt 1, sayı 2, s. 19-32).

larile beraber av da kıymet ve ehemmiyetini kaybetmiştir. Böylece Han devri Hsiung-nu'larının iktisadî bünyesi, yağma (yahut ticaret) ile davar yetiştirme kültürüne tahavvül etmiştir. Bilâhare birçok krizler birbirini takip etmektedir: Yağmacılığın neticesi olarak kısa bir zaman için ziraatçiler (Çinliler) göçebelere (Hsiung-nu'lara) muntazam haraçlar veriyor ve bununla ticaret başlıyor. Göçebelerin yüksek tabakası (hükümdar ve asil aileler) yeni malları kendine çekiyor ve bu mallar gittikçe daha muhteşem, aynı zamanda da ziraat memleketinin istihşallerine daha ziyade tabi oluyor. Göçebelerin yüksek tabakasını memnun etmek için, mübadelede verilmesi icap eden mallar, aşağı göçebelerin gittikçe daha çok vermek zorunda kaldıkları atlardan kocabaş hayvanlardan ve onların istihşalâtından müteşekkildi. Böylece göçebelerin arasında sosyal tezatlar daha ziyade ortaya çıkıyordu, aynı zamanda yüksek tabaka gevşiyor (bunun için Chung-hang Yüeh'in Hsiung-nu'lara yaptığı tevbihler tipiktir) ve askerî kuvvetten düşüyordu. Ziraat memleketinden mamulâtın akıp gitmesi ziraatçıların iktisadına gayrı müsait bir şekilde tesir ediyor ve bu malların harice gönderilmemesi temayülünü arttırıyordu. Diğer taraftan at satışı harp malzemesi satışı olduğu için ziraat memleketinin askerî kuvvetini arttırıyordu. Her iki tarafta da bu gelişme kâfi derecede ilerlediği zaman, dostça yahut düşmanca (rüşvet, harp) olabilen çarpışmalar oluyor. Bunların da gayesi göçebe-kabile birliğini parçalayarak kabilelere ayırmaktır. Aynı zamanda Çin köylüsü zaptettiği bölgelere girerek göçebelerin mer'alarına yerleşiyor. Bu suretle tediye da sona eriyor. Göçebeler ayrı ayrı kabilelere bölünüyorlar, ilâve gıdayı da temin edemediklerinden yüksek tabakaları da fakirleşiyor. Bunu kabileler arasında verilen savaşlar takip ediyor. Bunların gayesi hayvanları elde etmek ve insanları köle yapmaktır. Bu suretle muzaffer kabilenin yaşama seviyesini yükseltmektir. Böyle kabilelerin, şahsî kabiliyeti olan şefleri, kısa bir zamanda parolaları harp etmek olan yeni kabile birlikleri teşkil edebilirler. Çok geçmeden bu parola başka kabile gurublarına ve yine biraz zaman sonra ziraat devletine karşı verilmektedir. Bunu ziraat devletine karşı daha büyük savaşlar takip etmekte ve şimdi krizler tekrar başlamaktadır. İstep devletlerinin bu suretle teşekkül ettiklerini zannediyorum.

M. S. 3 üncü yüzyılda güneye hicretlerinde Çin ziraat bölgesine yaklaştıkları zaman aynı şey Toba'larda da olmuştur. Onlar da yağmacılık ve ticaretle büyük davar yetiştirici olmuşlardır. Hsiung-nu'lar gibi Toba'lar Çin topraklarında yerleştikleri zaman büyük sürüleri için otlaklara ihtiyacı vardı. Hsiung-nu'lar 3 üncü yüzyılın başlangıcında köylüleri merkezleri olan güney Shansi'den sonra da doğu Shansi ve Hopei'in bazı kısımlarından çıkardılar. Bununla doğuluları batıya (Kansu'ya) hicret etmeğe teşvik ettiler. Ehalinin başka kısımları güneye hicret etmeğe başladı. Bunların sembolleri bütün Çin sülâlesini güneye nakletmek olmuştur. 4 üncü yüzyılda Hsiung-nu'ları çıkardıktan sonra Toba'lar geniş, köylüsü bulunmayan arazi ile karşılaştılar ve bunu kendi hayvanları için mer'a yaptılar. Diğer taraftan Çinli'lerin yüksek kültürlerinin tam merkezine düştüler ve orada pek çok tüccarın bulunduğu şehirlere girdiler, yeni kültür eşyası gördüler ve yeni şeylere ihtiyaçları oldu. Bu önce, aynı zamanda büyük nüfuzları da olan başka tüccarlar celbetti. Meselâ Mo Han adında ve eski bir tüccar ailesinden zengin bir tüccar vardı ki bu ilk önce Hsiung-nu'lara karşı savaşı en mühim generallerden Liu Kun'un hizmetinde bulunmuş, sonra onun için Toba'larla ticaret yapmış, bundan başka elçilik etmiş, sonra Toba'larda general ve prens olmuş, onlar için iptidai bir memur sistemi geliştirmiş ve çok itibar gördüğü sırada ölmüştür (Bios: 23: 1961 a-b). Tüccar Wang Pa da (2: 1095 b) de buna benzer bir rol oynamış olacaktır. 4 üncü yüzyılın ortasında ve ondan önce dış siyaset durumu Toba'ları Shansi ve Hopei'in güneyinde bulunan ve aynı kökten neşet eden düşmanları Hsiung-nu'lar Chieh'ler, Mu-jung'lar ve Tibetli'lere karşı Çinli'lerle birleşmek zorunda bırakıyordu. Bu birçok Çinli tüccarların ve gentry mensuplarının Toba bölgesine hicret etmelerine sebebiyet verdi. Böylece bu bölgenin şehirlerinde sarfiyatı arttıran halk çoğalırken yağmacılık yüzünden buğday hasılatı azalıyordu, çünkü başlıca düşmanları olan Hsiung-nu'larla Mu-jung'lar ve bilâhare Tibetli'ler aslen büyük hayvan besleyici idiler ve az köylüleri vardı. Nihayet Toba'lar arasında, devlet kurmaları ve daha ziyade muhtahil olmayan bir halk kütlesi haline gelmeleri bakımından bir çinleşme başlamıştır. Diğer taraftan devamlı savaşlar artık eskisi gibi yağmacılık şeklinde olmayıp Çin usulüne göre yetiştirilmiş düşmanlara karşı yapılıyordu, bunun için Çin taktiğine göre yetiştir-

tirilmiş pek çok insanlara ihtiyaçları vardı. Bu sebepten Toba olmıyan tabakanın da silâh altına alınması icap ediyordu ve böylece sarfiyat yapan tabaka da artıyordu.

Toba'ların kendileri kabileler halinde teşkilâtlandırılmışlardı, fakat bu şekli değiştirerek kabileleri birleştiriyorlar ve sırf askerî mahiyette olan bir askerî teşekkül haline giren bölümlere ayrılıyorlar². Eskiden hür Toba'lar harbe iştirak edebilirlerdi, köleler sürüleri güderlerdi. Sulh zamanında sürülerden istihsal edilenlerle geçinirlerdi; 4 üncü yüzyılda çinlileştikleri zaman daha başka ihtiyaçları ortaya çıkınca bunlar Toba'ların iâşesine yetişmedi. Bu ilk Toba devletinin bir Tibetli olan Fu Chien tarafından imha edilmesinden önceki durumdur. 386 da devlet tekrar kurulunca Tibetli'lerin kendileri, sürülerinin büyük bir kısmını kaybettiklerinden fakirleşmişlerdi. Halbuki Toba bölgesinde yaşayanlar katiyen bu kadar büyük zarar görmemişlerdir.

Birinci devir: İlk salâh 391 de Fu Chien tarafından tayin olunan naip Liu Wei-ch'en'den 300000 at, 400000 sığır ve koyunları ve bundan başka serveti elinden alındığı zaman başlamıştır (110 : 2179 a). Bununla Toba'ların yüksek tabakası yani Toba gentry'si için iktisadî bir emniyet temin edilmiş oluyordu. Mer'alar kuzey Shansi'de bulunuyorlardı. Onları güney Shansi'ye doğru uzatmağa ve oradaki Hsiung-nu bakiyelerinin ellerinden mer'alarını almağa çalışıyorlardı. Bu devamlı savaflara ve ayaklanmalara yol açıyordu. Bilâhare Çinli köylü seknesi tekrar bu bölgelere nüfuz etmeğe çalışıyordu ki bu yine bütün Toba devri boyunca devam eden yeni çarpışmalara vesile oluyor.

Sürülere köleler bakıyorlardı. Bu köleler ilk savaflarda elde edilmişlerdir; sonra Ho-lien ailesinin Hsiung-nu devletine (424-426) ve Kansu devletlerine karşı (439) verilen savaflarda külliyetli miktarda köle alınmıştır. Bu kölelerin çoğu Toba gentry'sine verilir, fakat bir kısmı da Çin halkına dağıtılırdı. Fakat Hsien-pi'ler ve Çinli'lerden müteşekkil Mu-jung devletinin halkı ile Çin halkı köle yapılmıyordu. Bunun için birkaç sebep gösterilebilir. Fakat bunların en mühimlerinden birini şimdi zikredeceğim : Mu-jung devletinin bilhassa Çinli halkı tıpkı güney Çinli'leri gibi hiçbir suretle hayvan beslemeden anlamadıkları için bu maksat için kullanılamazlardı.

² Bu problemi başka bir yerde inceleyeceğiz (bk. Das Tobareich).

Halbuki, Tibetli'ler, Hsiung-nu'lar ve Kansulu'ların şehirli olanları bir tarafa bırakılırsa, çoğunluğu tabiaten çoban idiler.

Fakat herhalde Toba'ların iyi olmadıkları başlangıç devrinden sonra (385 — 391), ki bu zamanlar Çinli'lerin ellerinde daha iyi fırsatlar bulunuyordu (bk. s. 489) ve bundan istifade de etmişlerdir, birinci devirle Toba'lar için bir salâh başlamıştır.

İkinci devir : Diğer taraftan yukarda söylenen sebeplerden dolayı Toba'ların köylüye ihtiyacı vardı. 391 den önce bile bugünkü Sui-yüan eyaletine (110:2179 a) nüfuz etmeğe çalışan Juan-juan'lara karşı hududu korumak ve buğday elde etmek için ziraf-askerî bölgeler kurdular. Sonra Mu-juŋ devleti munkariz olduğu zaman, yani 396'larda, köylülerden; zanaatkârlardan ve hükümet merkezinin etrafında bulunan ve Çinli'lerle Hsien-pi halk guruplarından 100000 den fazla insan yerleştirdiler ve onlara tarlalarla tarlalarda kullanılmak üzere öküz verdiler³. Eğer hakikaten verilmişlerse o zaman sığırları Toba'lar veriyorlardı. Demek ki yukarda bahsedilen çinlileşme ameliyesi, büyükçe sarfiyat yapan şehirli halk meydana gelecek kadar ilerlemişti. Bu şehirliler kısmen hükümdarlarının etrafında şehirlerde oturan, sürülerinin getirdikleri hasılatı

³ Göçler Nan-pei-shih pu-chih de (s. 6619 b-c) hülâsa edilmiştir: a) 396 yılında Hopei ve kuzey Shantung'dan, sonra T'u-ho (= Hsien-pi) ve Kao-li (Kora'lilar) dan 100000 zanaatkâr hükümet merkezinin civarına yerleştirilmişlerdir. b) 399 da büyüklerden (Çinli gentry) müteşekkil 2000 aile kuzey-Shansi'de (hükümet merkezi bölgesi) Tai vilâyetine nakledilmişlerdir. c) 399 da Honan'da 100000 den fazla kaçak siyasî birliğe alınmıştır. d) 418 de T'u-ho (Hsien-pi) ler Hopei'den hükümet merkezine nakledilmişlerdir. e) 427 de Ho-lien P'o-p'o'nun devletinden 10000 aile cebren Toba devletine nakledilmiştir. f) 432 de güney Mançurya'da Feng Wen-tung'un devletinden 30000 aile Hopei'ye nakledilmiştir. g) 435 de Shensi ve Kansu halkının bazı kısımları hükümet merkezine nakledilmişlerdir. i) 446 da Ch'ang-an'dan 2000 zanaatkâr ailesi hükümet merkezine naklolunmuştur. Zanaatkârların birçok defalar göç etmeleri Toba'ların saraylarında ihtişama ehemmiyet verdiklerini fakat beraberlerinde zanaatkâr getirmediklerini göstermektedir. Bu nakiller Toba sanatı üzerindeki kuvvetli Türkistan tesirini de izah etmektedirler, çünkü Ch'ang-an'da tıpkı Kansu'da olduğu gibi büyük yabancı kolonilerle arsulusal kervan ticaretinin merkezi bulunuyordu. Göç eden zanaatkârlar yalnız kısmen yarım teb'a olarak sarayın imalâthanelerinde çalışmış olacaklar. Maalesef daha kesin malûmat bulunamamıştır. j) 469 da Shantung halkı hükümet merkezine naklolunmuştur. Hükümet merkezinin nakli ile yeniden birçok köylülerin kuzey-Shansi'ye nakli ve orada hükümet merkezi için istihşalâtta bulunmak mecburiyeti kalkıyor, ve böylece büyük nakil işlerine son verilmiş oluyor.

karşılayamayan ve Çin saray lüksünü geliştirmek istiyen Toba'ların yüksek tabakasından meydana gelmiş olacaktır; diğer taraftan bu halk, yüksek tabakanın ihtiyaçlarını karşılayacak olan fakat müstahsil olmıyan sanatkârlarla tüccarlardan müteşekkildi; nihayet şehir halkı, toplanmış olan köylünün idaresi, "gerçek,, Çin kaide-lerine göre saray idaresi, bir Çin devleti için hicret etmiş Çin'li gentry'den müteşekkildi. Bu, takriben 400'lerdeki durumu göstermektedir. Fakat yine pek çok savaşlardan ötürü ziraf mahsullerin henüz kâfi gelmediği tesbit edilmiştir (hepsi 110 : 2179 a). Toba'larda askerî teşkilâtlar için tabii olan askerî hizmetlerden başka 421'den itibaren 100 koyuna sahip olan herkes bir savaş atı vermek zorunda idi (110 : 2179 a), fakat bunlar herhalde vergiden muaf tutulmuş olacaktı⁴.

Shensi ve Kansu'nun zaptı ile Toba'ların ellerine 430 yıllarına kadar 2 milyondan fazla at, 1 milyondan fazla deve ve sayısız sığır ve koyun geçmiş ve bunlar zaten hayvancılık için en elverişli olan bu bölgeleri mera olarak almışlardır. Bu sıralarda zaten Toba kabileleri ayrılmış ve askerî cüzzütamlar değişmişti; bundan başka bütün kabilelere muayyen oturma -ve mera- bölgeleri verilmiş ve serbest hicret yasak edilmişti (83a : 2083d). Demekki zaptedilen bölgelerin yeniden Toba birlikleriyle iskânına başlanmaktadır, bu birlikler eskiden kuzey-Shansi'de hükümet merkezine yakın oturmuşlardı. Yalnız Toba gentry'si olan Toba asıladeleri sarayda kaldı. Onun için asıladeler topraklarını merkeze yakın yerlerde muhafaza ettiler, yani kiraya verdikleri tarlalara tahvil ettiler. Bu çok mühim gelişmenin takip ettiği safhaları maalesef bugün takip edemiyoruz.

Üçüncü devir : Hükümet merkezinin, saraydaki çinliler lehinde olan grubunun tesiri üzerine, kuzey Shansi'den Honan'da Lo-yang'a nakli (493 lerde) davar besleyiciler için çok müessir olmuştur. Bu

⁴ Nan-pei-shih pu-chieh (s. 6606 b), 413 de her 60 ailenin bir harp atı vermek zorunda olduğu bildirilmektedir (bu nevi kararlar Han devrinde de zaman zaman verilmişti). 421'de bu arttırılmıştı. Her 20 aile bir at ve bundan başka bir büyük sığır vermek zorunda idi. Toba kabilesine mensup olanlar her 100 koyun için 1 harp atı vermek zorunda idiler. Bundan biraz sonra yeni mer'alar elde eden ve birçok atlar temin eden Kansu devletlerine karşı savaşlar başlanmaktadır. Bundan sonra bu nevi at tediyatı artık işitilmiyor. Çin köylüsünü at yetiştirmek zorunda bırakmaktan vazgeçmiş olacaklar.

naklin sebepleri ilerde izah edilecektir. Burada yalnız sonuçları ilgi çekmektedir. İlk önce, toprakları yani kiraya verdikleri tarlaları eski hükümet merkezi Tai'nin etrafında bulunan Toba gentry'si, eski iktisadî temellerini kaybetti. Mesafe çok uzak olduğu için ziraî mahsulleri Tai'den Lo-yang'a nakletmek çok zordu, aynı zamanda Lo-yang su yolu ile en büyük buğday istihsal bölgelerine (doğu Çin ovası) bağlı idi. Toba gentry'sinin kiraya verdikleri topraklar artık bir fayda temin etmiyorlardı. Şimdi en mühim savaşlar güneyde veriliyordu. Tai'den güneye hayvan nakli çok pahalıya mal oluyor ve büyük hayvan zayıtı veriyordu. Demek ki artık meralar da kıymetten düşüyordu. Güney savaşlarında irva bölgelerinde atlardan ziyade piyade ve iç-donanmaya ihtiyaç vardı. Ve nihayet hayvanlardan istihsal edilenler bozulduğundan Tai'den gentry'sinin evlerine kadar bile götürüleliyordu. Toba gentry'si fakirleşmişti. Bir zamanlar hükümet Toba-gentry'sile bir uzlaşma yaptı buna göre onlar kışın hükümet merkezinde kalacaklar ve yazın ise kuzeyde sürülerinin başına gideceklerdi (15: 1939b), fakat amelî güçlüklerden dolayı bu usulü de kaldırmak zorunda kaldılar.

Tabii savaşlar ve bilhassa saray için yine ata ihtiyacı vardı. Bunun için 493 da general Yü-wen Fu'yu (büyük bir aileden bir Toba, 9: 1925 a 44; 2001a) hükümet merkezinin civarında mera seçmek için gönderdiler ve Ho-yang'a (Honan'da, hükümet merkezi Loyang'ın biraz kuzeyinde) 100000 at naklettirdiler. Bu nakil çok yavaş yapıldı, ve çok dik yokuştan inmemeleri için Ordos bölgesinde bulunan sürülerin bir kısmı orta Shansi'den Ho-yang'a nakleldi. Bu bir çok seneler sürdü (110: 2180a). Bu sürüler herhalde devlete ait olacaklar, Toba-gentry'si bu tedbirlerden her haide istifade edememiştir⁵.

Dördüncü devir: Toba'larda derhal bu nakle karşı ve Toba gentry'si için felâketli neticeler veren bir reaksiyon başlıyor. Bu

⁵ Nan-pei-shih pu-chih (s. 6609 b), 470 yılında "dağların ve kırların yasağı, gevşedildiği, bundan sonra da hükümet merkezinin uzakta bulunan av parkında odun toplamaya izin verildiği ve 482 de yasakların tamamen kaldırıldığı bildirilmektedir. Yalnız Çin'liler için konan odun toplamak, kömür yakmak, maden eritmek ve balık tutmak yasağı, tatbikatta fazla ileriye gitmemişse bile bu yasağın gevşemesi ve kaldırılması bu suretle av hürriyetleri azalan Toba yüksek tabakasının gerilemesinin başka bir alametidir.

reaksiyon (Mu T'ai'nin isyanından aşağıda bahsedilecektir) muvaffakiyetsizlikle neticelendi.

Hayvan besleyicilere yani Toba'lara karşı imha edici darbe 520 lerde başladı. Valde imparatoriçe Hu'nun niyabeti altında prens Yüan Cha, şefleri prens Yüan Tsê ve Yüan Hsi olan proçinliler gurubuna karşı ikinci bir Toba reaksiyonu hazırladı. Bu Yüan Cha, etrafına kuzeyde bulunan Toba çobanlarile fakirleşen diğer Toba'ları topladı ve kendisine kuvvetli bir taraftar gurubu hazırladı (81 : 2081 d), gayesi Toba'lar ve kendi gurubu için yine müsait bir iktisadî durum hazırlamak idi. Yüan Cha bir saray isyanında diğer gurubun şeflerini öldürmeğe muvaffak oldu (105 d : 2144 c, v. s.) fakat başarısı yalnız kısa bir zaman sürdü. 520-1 de Juan-juan şeflerinden biri olan A-na-huai, Toba'lara teslim oldu ve Ordos bölgesine yerleştirildi (9 : 1925 c-d); fakat bu şahıs Çinli'ler için hiçbir surette şayanı itimat değildi; ihtilâli ve istiklâli sevmekte (9 : 1926 a ve 109 : 2134 a)⁶ ve Ordos'da Toba-mera sahiplerine zarar vermekte idi. Bunun üzerine 524 de bütün batıda olduğu gibi Ordos bölgesinde, Shensi ve Kansu'da da P'o-lo-han, Wan-yü ve Mo-che aileleriyle ilgili büyük ihtilâller çıkmaktadır. Bu isyanların mahiyetinden ve terkibinden aşağıda bahsedilecektir. Yalnız şunu söylemek lâzımdır ki bu isyanlar da kısmen, atlarını satamadıklarından (bunlar Kiangsu ve Anhui'deki savaş meydanlarından çok uzakta idiler) kuzeydeki Toba'lar gibi fakirleşen Toba çobanları tarafından idare edilmişti. Bu isyanları bastırmak için saray Tibet'li T'u-yü-hun'larla Juan-juan prensini kullanmıştır, bunun sonunda isyanlar bastırılmamış, fakat ağır savaşlar yüzünden sürüler dağılarak çalınmışlardır. Bununla Toba çobanları tamamen iktisadî temellerini kaybederek siyasî rollerine nihayet vermişlerdir. Bir kısmı kuzey Shensi'ye hicret ederek orada büyük çeteler teşkil etmişlerdir. Bunlar bilâhare Erh-chu Jung isyanını çıkarmaktadırlar. Bir başka kısım da ilerde batı Çin'de batı-Toba adında yeni bir devlet kurmak için toplanmaktadırlar. Mütebaki doğu devletinde ne hayvan besleme, ne de onunla iktisadî bakımdan ilgili olan Toba-gentry'si artık bir rol oynamıyor ve nihayet 550 de itibar olarak hâkimiyetten uzaklaştırılmaktadır.

⁶ Onun siyasî faaliyeti Juan-juan'ların siyaseti ile ilgili olduğundan ondan burada bahsedilmeyecektir.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Aufsatz schliesst an das Buch von Vladimirtsov über die soziale Organisation der Mongolen an (dies Buch wurde vor kurzem in türkischer Übersetzung von A. Inan veröffentlicht). Es wird darauf hingewiesen, dass neben vielen positiven Seiten das Buch auch starke negative hat. Vor allem (neben dem Mangel an Kenntnis des Chinesischen und Arabischen) versucht V. die soziale Struktur der Mongolen aus der Wirtschaft zu erklären, wie sie kurz vor und zu der Zeit der Gross-Staats-Bildung bestand; weiterhin berücksichtigt V. nicht, dass das Mongolenreich aus ethnisch ganz verschiedenen Gruppen aufgebaut wurde. Er vereinfacht die Vorgänge zu sehr, indem er nicht in Rücksicht stellt, dass die Sozialstruktur eines Volks nicht allein das Produkt der Wirtschaft ist, sondern stark bedingt wird durch Vorgänge seiner früheren Geschichte (die ihrerseits wieder in genau demselben Maasse durch die damalige Wirtschaftsstruktur und noch ältere Tradition bedingt waren). Die vorliegende Arbeit nun die erste einer Reihe von Artikeln-will am Beispiel der *Toba* eine ähnliche Untersuchung vorführen, bei der aber die erwähnten Faktoren in Rechnung gestellt sind. Am Beispiel der *Viehzucht* der Toba wird gezeigt, wie diese Betätigung, die ursprünglich die Hauptproduktionsart der Toba darstellte, sich veränderte, als die Toba in Berührung mit den Chinesen kamen und später über Chinesen (d. h. ein Agrarvolk) herrschten. In der ersten Periode bekommen sie viel Vieh durch Raubzüge, dies Vieh wird den Adelsfamilien zugeteilt und weidet in der Nähe der Hauptstadt. Mit zunehmender Sinisierung aber muss um die Hauptstadt herum mehr Landwirtschaft getrieben werden, um die Bedürfnisse der Beamtschaft (meist Chinesen) zu befriedigen. Die Weidegebiete werden in die neueroberten Westgebiete verlegt. Die Adelsfamilien geben die Viehwirtschaft auf und werden Pachtherren, deren Pächter Korn produzieren; die gewöhnlichen Toba bleiben bei ihren Herden. Als auf Druck der prochinesischen Clique die Hauptstadt ins Hauptgetreideproduktionsgebiet (Loyang) verlegt wird, verarmt der Toba-Adel, dessen Grundbesitz infolge der Entfernung vom Absatzgebiet entwertet ist. Die gewöhnlichen Toba verarmen auch, da sie ihre Viehprodukte nicht mehr abset-

zen können. Es kommt zu grossen Aufständen beider Gruppen. Beide misslingen, indem sie zwar den Zerfall des Reichs in 2 Hälften, eine chinesisch- und eine toba-orientierte, erreichen, aber auch zum völligen Niedergang der Viehwirtschaft führen. -Die Arbeit nimmt Ergebnisse meiner demnächst erscheinenden Untersuchung "Das Toba-Reich in Nordchina,, voraus.
